

Achtergrond rapport

Voorbeelden participatieopties windenergieprojecten

Michiel Kort
Dirk Louter

13 juli 2011

Achtergrond rapport

Voorbeelden participatieopties windenergieprojecten

Inhoud	Pagina
1. Inleiding	1
2. Optie A: Profitregeling	5
2.1 Huidige situatie in de Wieringermeer	5
2.2 Profitregeling Windpark Noordoostpolder	6
2.3 Verordening participatie Dronten	7
2.4 Conclusie	8
3. Optie B: Financiële Participatie Gemeenschap	11
3.1 Obligaties: Burgervlotbrug	12
3.2 Aandelen: het Deense model	14
3.3 Aandelen: Ener.Coop	15
3.4 Aandelen: Windpark Noordoostpolder	16
3.5 (Beleggings) Fonds: Meewind	17
3.6 Leningen: verschillende voorbeelden	19
3.7 Conclusie	20
4. Optie C: (Duurzaamheids)fonds / Poldermolen	23
4.1 Huidige situatie: Keileroordfonds	23
4.2 Friese Dorpsmolens	24
4.3 Gebiedsgebonden bijdrage Noordoostpolder	27
4.4 Denemarken: 'Green Scheme'	29
4.5 Conclusie	29
5. Optie D: Spin-off mogelijkheden	33
5.1 Uitkomsten Participatielab Windweekend Wieringermeer	33
5.2 Scholing in Kerkrade	34
5.3 Conclusie	35
6. Optie E: Polderstroom	36
6.1 Windunie	36
6.2 Conclusie	36

1. Inleiding

Windenergie heeft een belangrijke plaats verworven in discussies over klimaatverandering, duurzame energie en toekomst van fossiele brandstoffen. Windenergie wordt steeds meer gezien als uiting van de transitie naar een meer duurzaam en milieuvriendelijk energiebeleid, en bovendien een verantwoordelijkere samenleving.

Net als de meeste landen in Europa heeft de Nederlandse overheid zichzelf een aantal beleidsdoelstellingen gesteld om de implementatie van windenergie te stimuleren. In 2009 werd door de Europese Unie de 'Europese duurzame energie richtlijn' vastgesteld, met streefcijfers voor het energieverbruik uit duurzame energiebronnen voor haar lidstaten. Voor Nederland geldt de doelstelling in 2020 minstens 14% van het energieverbruik duurzaam op te wekken. Hoe Nederland dit wil bereiken is vastgelegd in een nationaal 'actieplan duurzame energie' uit juni 2010. Daarnaast heeft de Nederlandse overheid ter bevordering van hernieuwbare energie, en ook meer specifiek windenergie, een aantal programma's opgesteld. Zo is het werkprogramma 'Schoon en zuinig' verschenen, waarin de ambitie wordt uitgesproken de groei van hernieuwbare energie vooral afkomstig te laten zijn uit windenergie en is een 'Nationaal plan van aanpak windenergie' opgesteld, waarin acties beschreven worden waaraan het kabinet en andere partijen zich verbinden.

Ondanks de gestelde ambities, streefcijfers en doelstellingen van partijen rondom het vergroten van het aantal windenergieparken, is het realiseren ervan niet vanzelfsprekend. De implementatie van windenergieprojecten wordt gekenmerkt door een complex speelveld van betrokken partijen en belangen. Omwonenden, boeren en lokale leiders zijn belangrijke spelers en moeten vaak overtuigd worden van het nut van windenergieprojecten, omdat turbines vaak van grote invloed op de regionale gemeenschap zijn. Zo wordt de ontwikkeling van windmolenparken, ondanks een relatief positieve houding ten opzichte van windenergie, vaak belemmerd door weerstand van omwonenden. Zij voelen zich door de komst van turbines in hun buurt beperkt in hun levenskwaliteit. Hun beeldvorming wordt in grote mate bepaald door de visuele impact.

Compensatie van omwonenden kan in bepaalde gevallen een effectief middel zijn om de plaatsing van windmolens te realiseren of te bespoedigen. Echter, aangezien overlast door windmolens veelal kan worden voorkomen, zal het gebruik van financiële compensatie ook tot een minimum moeten worden beperkt. Daarnaast valt te denken aan het betrekken van de gemeenschap rondom een windenergieproject bij de opbrengsten van een windpark, door bijvoorbeeld het aanbieden van goedkopere stroom, of in de vorm van coöperaties waarin omwonenden aandelen nemen. In dit geval wordt gesproken van participatie. Door de gemeenschap te laten participeren in (nieuwe) windenergieprojecten kan het draagvlak worden vergroot. Veel overheden en ook private partijen steunen een dergelijk beleid.

Participatie in windenergieprojecten kan op verschillende manieren worden vormgegeven. In de afgelopen jaren zijn in binnen- en buitenland steeds meer participatievormen ontwikkeld. Een steeds bredere toepassing van participatieopties heeft geleid tot een toenemende kennisvraag naar ervaringen hiermee. In dit kader heeft SenterNovem (nu Agentschap NL) in 2009 een rapport gepubliceerd, 'Participatie in windenergieprojecten', waarin verschillende vormen van deelname in

windenergie projecten worden beschreven. In het rapport wordt onderscheid gemaakt tussen betrokkenheid bij de ontwikkeling van de plannen (participatie in planning) en financiële betrokkenheid (financiële participatie). Dit laatste is vervolgens weer onder te verdelen in financiële participatie met risico en zeggenschap (bijvoorbeeld de coöperatieve stichting of vereniging) en vormen waarbij de participanten deelnemen met weinig risico en geen of beperkte zeggenschap (obligaties, aandelen, leningen, et cetera).

Op veel plaatsen in Nederland (en ook in het buitenland) is men op regionaal en gemeentelijk niveau op zoek naar mogelijkheden om de gemeenschap te betrekken bij windenergieprojecten. Ook in de Wieringermeer, waar naar verwachting eind dit jaar besluitvorming plaatsvindt over de Structuurvisie Windplan Wieringermeer. Het Windplan Wieringermeer, dat wordt opgesteld onder verantwoordelijkheid van de gemeente Wieringermeer met betrokkenheid van provincie, Rijk en private partijen, richt zich op de herstructurering en opschaling en uitbreiding van de huidige windturbineopstellingen in de gemeente. Participatie is hiervan een belangrijk onderdeel. In de Structuurvisie Windplan Wieringermeer valt participatie onder de pijler 'draagvlak', één van de vier pijlers van het Windplan. De overige drie pijlers zijn ruimtelijke kwaliteit, milieu en ecologie en economische uitvoerbaarheid. Participatie vormt zodoende een belangrijk onderdeel van de integrale visie op de ontwikkeling van windenergie in relatie tot de duurzame ontwikkeling van Wieringermeer.

Omdat participatie in Structuurvisietermen niet ruimtelijk relevant is, wordt een separate beleidsnotitie participatie als flankerend beleid aan de Structuurvisie gekoppeld. In deze beleidsnotitie staat weergegeven wat de randvoorwaarden voor participatie zijn die de gemeente stelt aan private partijen, die windenergie ontwikkelen in de gemeenschap. Dit document dient als achtergrond rapportage bij deze beleidsnotitie. Door middel van voorbeelden, zoals deze in de huidige praktijk bestaan, wordt een verdere uitwerking gegeven aan de mogelijkheden omtrent participatie bij windenergieprojecten.

Als eerste verkenning naar participatieopties in de Wieringermeer is in 2010 het rapport 'Voor een duurzame groene polder' opgesteld. Dit rapport stelt de uitgangspunten van de participatiemogelijkheden voor niet-eigenaren voor in het Windplan voor de Wieringermeer. Het eerder genoemde rapport 'Participatie in windenergieprojecten' is hierbij als leidraad gebruikt. In de notitie wordt ingegaan op verschillende participatieopties en hun achtergronden. Ook wordt bij een aantal opties een begin van een uitwerking gegeven. De mogelijkheden tot participatie die worden voorgesteld zijn:

- Aanbieding van een *Duurzaamheidspakket*, aan met name de groep direct omwonenden van de nieuwe windopstellingen.
- Aanbieding van *Polderstroom* (in de polder geproduceerde duurzame energie) tegen een nader te bepalen tarief aan bewoners van Wieringermeer.
- Het uitgeven van een *Obligatielening* voor het project voor inwoners uit het gebied.
- De bouw van een *Poldermolen*, een (extra) windturbine waarvan de financiële opbrengst aangewend kan worden ten behoeve van maatschappelijke doelen in Wieringermeer.

- Instelling van een *Duurzaamheidsfonds*, waar aan rendementen uit de windmolenexploitatie (bijvoorbeeld die van de Poldermolen) en vanuit andere duurzame activiteiten worden toegevoegd en van waaruit ondersteuning van maatschappelijke doelen en/of van duurzame activiteiten in het gebied kan plaatsvinden.
- Opbouw van een *Duurzaamheidsnetwerk* dat bestaat uit recreatieve fiets- en wandelpaden waarvan de aanleg gecombineerd wordt met de infrastructuur die voor bouw/onderhoud van de windopstellingen noodzakelijk zijn.

Bovenstaande opties vormen een goed startpunt voor de beleidsnotitie en dit achtergronddocument. Met als uitgangspunt de voor de Wieringermeer onderscheiden categorieën van participatieopties, zijn in dit rapport per hoofdstuk een aantal praktijkvoorbeelden uitgewerkt van participatiemogelijkheden bij windenergieprojecten. Ook is een aantal internationale voorbeelden uitgewerkt. Deze voorbeelden zijn geïnterviewd op basis van internetsearch en gesprekken met betrokken partijen. In de verzameling is niet gestreefd naar volledigheid, maar naar overzicht. De voorbeelden kunnen derhalve niet gelezen worden als volledig overzicht van participatieopties in de praktijk.

De verzameling van beschreven participatiesopties geeft hiermee wel een idee van wat er mogelijk is om de gestelde doelstelling 'het laten meeprofitieren van de gemeenschap van Wieringermeer van de investering in duurzaamheid die de ontwikkeling van het windenergieproject inhoudt' te bereiken en op deze manier draagvlak bij burgers te vergroten. Aan het eind van ieder hoofdstuk worden kort opzet en mogelijkheden van een dergelijke constructie in de Wieringermeer besproken.

Berenschot

2. Optie A: Profitregeling

Conform de notitie 'Voor een duurzame groene polder'¹ kan een verschil worden aangebracht tussen de groep bewoners die binnen een afstand van 800 – 1000 meter van de geplande windopstellingen woont en de overige bewoners in de omgeving van een windpark. Voor de eerste groep is, anders dan voor de overige bewoners, mogelijk meer sprake van een zekere hinder en van een redelijk directe invloed op hun woon- en leefomgeving. Het is – mede gezien de hierin opgebouwde praktijk – redelijk om deze bewoners een bepaalde profitregeling aan te bieden. Het initiatief hiervoor ligt in de regel bij de initiatiefnemers van het project. Wel kan de gemeente daarvoor een aantal randvoorwaarden opstellen.

De profitregeling zelf kan in de praktijk verschillende vormen hebben. En de bewoners kan in mindere of meerdere mate keuzevrijheid worden geboden. In het vervolg zullen verschillende voorbeelden, zoals ze in de praktijk voorkomen, worden beschreven. Daarna volgt een conclusie met betrekking tot de Wieringermeer.

2.1 Huidige situatie in de Wieringermeer

Op dit moment krijgen in de Wieringermeer direct omwonenden van de lijnopstellingen van Nuon in een straal van 800 - 1000 meter een vergoeding van ongeveer € 130,00 per jaar als korting op de stroomrekening. Nuon doet dit sinds eind jaren negentig. Deze vergoeding komt uit de opbrengsten van de windmolens. Op deze manier profiteren de direct omwonenden mee van de windmolens.

Hiernaast heeft Nuon op verschillende plaatsen het programma Step2Save geïntroduceerd. Step2Save realiseert nieuwe werkgelegenheid door een selecte groep werkzoekende jongeren op te leiden tot energieadviseur. Deze selecte groep bestaat enkel uit jongeren uit de Wieringermeer regio. Ze krijgen een jaarcontract bij Nuon en volgen dat jaar een opleiding, meestal op MBO niveau 2. Tegelijkertijd worden huishoudens bezocht om energiebesparingsadvies te geven. Deze huishoudens krijgen een box met daarin energiebesparende producten. Doordat het energieverbruik wordt verlaagd, wordt niet alleen de CO2 uitstoot beperkt, maar resulteert dat ook in een lagere energierekening.

Dit programma kan ook gezien worden als een vorm van 'profitregeling', aangezien de gemeenschap op twee manieren zou kunnen profiteren. Ten eerste neemt de werkloosheid onder jongeren af en kan het energieverbruik verminderen. Tegelijkertijd heeft dit programma vooral betrekking op een relatief kleine groep uit de gemeenschap en minder op de gemeenschap als geheel.

Bronnen

- Gesprekken met betrokkenen.
- Brochure Step2Save.

¹ Agentschap NL (2010). Voor een duurzame groene polder

2.2 Profitregeling Windpark Noordoostpolder

Inleiding

Ruim 100 agrariërs en ondernemers uit de Noordoostpolder ontwikkelen samen Windpark Noordoostpolder langs de dijken van het IJsselmeer. Met 86 windmolens kan het park jaarlijks 1,4 miljard kWh energie opwekken. De verwachting is dat het project in 2014 gereed is.

De investeerders van het Windpark hebben aan een groep bewoners in de buurt van de windmolens een profitregeling aangeboden.

Werking profitregeling Windpark Noordoostpolder op hoofdlijnen

Omwonenden van het windpark ontvangen op basis van een adrescriterium een korting op de stroomrekening. Het adrescriterium komt neer op een afstandscriterium van ongeveer 800 – 1000 meter ten opzichte van het Windpark en houdt mede verband met het uitzicht. Deelnemers in het Windpark zijn hier overigens van uitgesloten.

Nadere financiële aspecten

Het jaarlijks te ontvangen bedrag is ter grootte van de gemiddelde energie rekening (gas + elektra) van een referentiewoning in het gebied. Het bedrag wordt daarnaast vermenigvuldigd met de Windex². Op deze manier is het bedrag gekoppeld aan de windopbrengst, wat betekent dat in een slecht windjaar de vergoeding lager uitvalt dan in een goed windjaar.

Juridische aspecten

De direct omwonenden (enkele tientallen) zijn verplicht lid van de Vereniging Profitregeling Windpark Noordoostpolder. Het bestuur hiervan bestaat deels uit initiatiefnemers en deels uit niet-deelnemers. De Vereniging heeft een overeenkomst met de exploitanten aan de hand waarvan de jaarlijkse afrekening plaatsvindt. Het is gebleken dat er - ondanks zorgvuldig vooronderzoek - mogelijk toch nog een fiscaal probleem is, waardoor ontvangers de ontvangsten mogelijk als inkomen moeten beschouwen.

Betrokken partijen

Zoals vermeld, betreft het een regeling tussen de initiatiefnemers en de bewoners. Dit is dus buiten gemeentelijke of provinciale regelingen om.

Bronnen

- Gesprekken met betrokkenen.

² De Windex is de index die het windaanbod uitdrukt, waarmee de beschikbaar wind wordt bepaald om windenergie te winnen. De Windex geeft door een cijfer aan wat het aanbod was. Hierbij wordt het cijfer 100 de gemiddelde hoeveelheid wind in de periode 1996-2005 uitgedrukt. Bron: CBS, 2009

2.3 Verordening participatie Dronten

Inleiding

In september 1997 heeft de gemeenteraad van Dronten de nota 'Verkenningen windmolens in Dronten' vastgesteld. Als hoofdlijn voor het windmolenbeleid is een achttal uitgangspunten in de nota opgenomen. Een van deze uitgangspunten is: 'Agrariërs die vanwege hinderzones of om ruimtelijke redenen geen molens mogen plaatsten, krijgen de mogelijkheid elders, in gemeenschappelijke clusters of lijnen, te participeren in windenergie'. Hoewel onderhavige nota geen zuivere profitregeling is, en wellicht meer betrekking heeft op mede-ondernemen, geeft een dergelijke werkwijze wel aan hoe een gemeente in de praktijk nadere randvoorwaarden aan participatie kan stellen.

Om er voor te zorgen dat initiatiefnemers van windmolenlijnopstelling ook daadwerkelijk de mogelijkheid tot participatie van omwonenden en agrariërs aanbieden, heeft de gemeente een Verordening opgesteld waarin randvoorwaardes zijn vastgelegd.

Werking Verordening participatie in windmolenlijnopstellingen in Dronten op hoofdlijnen

De gemeente Dronten heeft een Voorschrift/Verordening opgesteld waarop vooruitlopend op vaststelling van een bestemmingsplan voor de bouw van windmolens in een lijnopstelling, getoetst kan worden. Dit geeft het college de mogelijkheid nadere eisen te stellen aan de lijn voordat het college van haar wijzigingsbevoegdheid gebruik hoeft te maken. Dit kan dan in de vorm van een 'windmolenlijnopstellingsverordening'. Hierin kan opgenomen worden dat derden (zijnde direct gedupeerden en/of overige agrariërs) in vast te stellen mate deel kunnen nemen in de lijnen.

De volgende punten zijn in deze verordening geregeld:

- Voordat de bouwvergunning in behandeling wordt genomen, dient aangetoond te worden dat men kan participeren in de lijnopstelling.
- De participatie moet minimaal mogelijk zijn voor de aanliggende kavels waarop dan geen lijn meer gerealiseerd kan worden, en voor woningen gelegen binnen een afstand van 700 meter van de eerste molen.
- Indien de initiatiefnemers van de lijnopstelling geen overeenstemming bereiken over de mate van participatie dan kunnen de volgende uitgangspunten gehanteerd worden.
 - De participant kan voor een gelijk deel van het aantal initiatiefnemers plus het aantal participanten deelnemen met een maximum van 5% van de totale lijn.
 - De participanten kunnen tezamen maximaal voor 45% deelnemen in de totale lijn.
 - Als kosten van de lijn mogen opgevoerd worden de kosten van:
 - Aankoopkosten grond.
 - Investering fundering en molen.
 - Ontsluiting molens naar openbare weg.

- Kosten netinpassing:
 - o Advieskosten derden.
 - o Legeskosten.
 - o Kosten eigen uren initiatiefnemers.

Bronnen

- Gesprekken met betrokkenen.
- Documenten gemeente Dronten.

2.4 Conclusie

Het is, mede gezien de beschreven praktijk, gebruikelijk dat er bij windprojecten een onderscheid gemaakt wordt tussen direct omwonenden en de gemeenschap in brede zin. Direct omwonenden kunnen dan worden gedefinieerd als mensen die binnen een straal van 800 - 1000 meter van het windpark wonen. Het is gangbaar dat deze direct omwonenden iets extra's in de vorm van een profitregeling wordt aangeboden. Immers zij ondervinden ook meer effect van het gerealiseerde windpark. Het risico bij deze optie is wel dat een dergelijke regeling te veel gezien kan worden als compensatie. Dit kan juist weer negatieve gevoelens ten aanzien van windturbines oproepen. Belangrijk is dat als er voor een dergelijke strategie gekozen wordt, dit op een juiste manier te communiceren.

De initiatiefnemers van het windmolenproject stellen in de regel zelf de profitregeling op. Dat lijkt derhalve ook in de Wieringermeer de meest voor de hand liggende weg. Het opstellen van een voorstel wordt in vertrouwen aan deze partijen overgelaten, waarbij de gemeente dan wel een aantal randvoorwaarden stelt. Te denken valt aan:

- Het opstellen van één regeling voor het gehele project. Met andere woorden, de profitregeling is voor alle direct omwonenden hetzelfde.
- Het aanbieden van keuzemogelijkheden voor bewoners. Op deze manier kan de regeling zoveel als mogelijk aansluiten bij de beleving en wensen van de betreffende groep bewoners.
 - Zij kunnen bijvoorbeeld kiezen voor een Duurzaamheidspakket dat kan bestaan uit een bijdrage aan investeringen in zonnepanelen, isolatiemaatregelen en andere maatregelen die het energiegebruik van het huishouden verduurzamen. Het gaat hier niet alleen om fysieke maatregelen, maar men kan ook denken aan bijvoorbeeld duurzaamheidsadvies van experts. Het pakket zal hoe dan ook een substantiële omvang hebben, en kan per woning aangepast worden aan de wensen van bewoners. Partijen werken de financiële waarde van het pakket uit bij het maken van de concrete opzet van het exploitatie- en investeringsplan. Het Duurzaamheidspakket levert de omwonenden naast een bijdrage aan energie- en milieudoelstellingen concreet ook een indirect financieel voordeel op, in de vorm van een lagere energierekening.

Berenschot

- Een andere mogelijkheid is een directe financiële vergoeding van een bepaald bedrag. Dit kan een eenmalige of een jaarlijkse vergoeding zijn.
- Een verrekening met de energierekening zou hierbij ook een optie kunnen zijn.
- De hoogte van de tegemoetkoming is redelijk en kan eventueel gekoppeld worden aan de windopbrengst (via Windex).

Andere bestedingsmogelijkheden, zoals het Step2Save programma, zijn ook denkbaar. Het is echter gebleken dat hier minder enthousiasme voor is, omdat de directe relatie tot het windmolenproject minder zichtbaar is en het minder impact heeft op de gemeenschap als geheel.

Omdat de doelstelling van participatie in de Wieringermeer is om de gemeenschap als geheel te laten meeprofiteren kan de voorgestelde profitregeling niet de volledige invulling van het participatiebeleid zijn. Het is geen opzichzelfstaande regeling en is altijd onderdeel van een breder pallet aan andere participatieopties, zoals deze verderop in dit rapport beschreven worden.

Berenschot

3. Optie B: Financiële Participatie Gemeenschap

Deze optie houdt in dat de gemeenschap zelf mee kan investeren in nieuwe (of bestaande) windturbineprojecten. Op deze manier kan zij financieel participeren en profiteren van de opbrengsten uit windenergie. Er zijn verschillende financieringsinstrumenten en organisatievormen waarmee dit mogelijk is, met elk voor- en nadelen. De vormen kunnen onder meer verschillen in het financiële risico dat men loopt met de deelname en het financieel rendement dat men kan behalen.

Financiële participatie kan ingedeeld worden in de volgende financieringsinstrumenten:

- Obligaties.
- Aandelen.
- (Beleggings) Fondsen.
- Leningen.

Ook kan bij deze instrumenten onderscheid gemaakt worden tussen participatie met en zonder zeggenschap. Financiële participatie zonder zeggenschap betekent doorgaans dat er weinig risico aan vast zit en men alleen financieel betrokken is. Bij participatie met zeggenschap doet men meer dan alleen financieel investeren. Vaak organiseren participanten zich dan onderling. Participanten kunnen bijvoorbeeld, door lid te worden van een (coöperatieve) vereniging, meebeslissen over de bestedingen en rente-uitkeringen. Een andere vorm waarin de participanten zich kunnen organiseren is de stichting. Bij windenergieprojecten zijn dit de meest voorkomende, maar er zijn ook andere vormen mogelijk, zoals de B.V. (besloten vennootschap), de C.V. (commanditaire vennootschap) of de V.O.F. (vennootschap onder firma). De juridische vormgeving van financiële deelneming is sterk fiscaal gedreven: de fiscale effecten bepalen de aangeboden vorm.³

Naast variatie in juridische vorm, kan nog een ander verschil worden gevonden in deze participatieoptie. Aan de ene kant is het mogelijk om specifiek in een bepaald project of windmolen te investeren. Aan de andere kant kan men ook in verenigingen of fondsen deelnemen, die in allerlei verschillende windparken of vormen van duurzame energie beleggen.

In dit hoofdstuk zullen voorbeelden gegeven worden van de verschillende financieringsinstrumenten. Daarnaast zal ook de werking van een coöperatieve vereniging beschreven worden.

³ SenterNovem (2009). Participatie in windenergie projecten

3.1 Obligaties: Burgervlotbrug

Inleiding

Het windpark Burgervlotbrug is gelegen in de gemeente Zijpe ten oosten van het Noord-Hollands Kanaal tussen Sint Maartensvlotbrug en Burgervlotbrug. Het bestaat uit in totaal negen turbines met een totaal opgesteld vermogen van ruim 4 MW. Het windpark zal naar verwachting 22.500.000 kWh per jaar produceren⁴.

Een samenwerkingsverband van Evelop (momenteel Eneco Wind) en Kennemerwind heeft het windpark gerealiseerd en in augustus 2009 heeft de opening plaatsgevonden. Particulieren is de mogelijkheid geboden om financieel te participeren in vijf windmolens van het windpark door middel van uitgifte van obligaties.

Werking obligatielening Burgervlotbrug op hoofdlijnen

Een obligatielening is een geldlening op langere termijn, die doorgaans wordt afgesloten met een groot aantal verschaffers van vermogen. In het geval van Burgervlotbrug zijn er 1600 obligaties uitgegeven die elk een waarde vertegenwoordigen van € 1.000,00. In totaal wordt daarmee € 1,6 miljoen opgebracht door obligatiehouders.

De uitgifte van de obligatielening is onderdeel van de financiering van het windpark. De financiering geschiedt met vermogen dat voor 25% door de obligatiehouders van de obligatielening wordt ingebracht, en voor 75% door Triodos Groenfonds.

Triodos Bank verzorgt de administratie en beheer van de obligatielening. Omwonenden en leden van de windcoöperatie Kennemerwind hebben voorrang gekregen bij de inschrijving. Om de mogelijkheid onder de aandacht te brengen is huis aan huis een brief verspreid in de omgeving (een aantal postcodes geselecteerd). Daarnaast zijn de klanten van Triodos in de omgeving aangeschreven. De belangstelling voor de obligatielening was groot. Binnen enkele dagen na de opening was de lening overtekend. Er zijn in totaal 399 obligatiehouders, waarvan ongeveer 30 in de directe omgeving van het windpark wonen.

Nadere financiële aspecten

Om bij Triodos Bank obligaties te kunnen kopen, moeten particulieren daar eerst een beleggersrekening openen. Opening van een dergelijke rekening is gekoppeld aan de invulling van het inschrijfformulier. De obligaties hebben een waarde van € 1.000,00 hebben een vaste looptijd van 6 jaar, zijn onder voorwaarden ook tussentijds verhandelbaar, en kennen een jaarlijkse rente van 8%. De prijs voor een obligatie is vermeerderd met 5% emissiekosten, waardoor de prijs per obligatie uitkomt op € 1.050,00.

⁴ De 9 turbines wekken elk 2.500.000 kWh/jr op. De 5 stuks van Kennemerwind dus totaal 12.500.000 kWh/jr.

Aangezien de inschrijving (en uitgifte) van obligaties heeft plaatsgevonden na realisatie van het windpark, lopen obligatiehouders geen risico's in de aanloop en bouw ervan. Wel wordt er risico gelopen in de exploitatiefase. Namelijk, wanneer het weinig waait en de windmolens minder draaien, wordt mogelijk het beoogde rendement niet behaald. Daardoor is het mogelijk dat de (volledige) rente van 8% niet kan worden uitgekeerd. Bovendien heeft de obligatie de vorm van een achtergestelde lening, waardoor andere schuldeisers voorrang krijgen op hun vordering voor de obligatiehouders, ook bij een eventueel faillissement.

Obligaties worden fiscaal behandeld als een winstdelende lening. Winstdelende leningen zullen bij de participanten die privé investeren worden belast in box 3. Het voordeel voor de participanten is dat de participatie wordt belast tegen in totaal 1,2% vermogensrendementsheffing (4% forfaitair rendement vermenigvuldigd met 30% inkomstenbelasting). Zij kunnen geen gebruik maken van

energie-investeringsaftrek (EIA).⁵

Juridische aspecten

Obligatiehouders hebben geen zeggenschap in de onderneming. Ook heeft de obligatielening zoals vermeld een achtergesteld karakter. Dit betekent dat bij een faillissement eerst de hoofdlening en de andere crediteuren worden betaald. Om dat risico zo klein mogelijk te maken, vinden geen dividend uitkeringen plaats aan de aandeelhouders, voordat Burgervlotbrug Beheer een liquiditeitsreserve heeft getroffen ter hoogte van het bedrag dat moet worden terugbetaald op de obligatielening. Bij faillissement van het windpark is het risico voor de obligatiehouders beperkt tot de inleg en de opgebouwde rente vanaf de uitkering van de laatste rentecoupon. Schuldeisers van Burgervlotbrug Beheer kunnen zich nooit verhalen op het privévermogen van de obligatiehouders.

Alvorens er een obligatielening uitgegeven wordt, moet in een uitgebreide prospectus het project en haar financiële prognoses duidelijk in beeld worden gebracht.⁵ Echter, Artikel 53 lid 2 van de vrijstellingsregeling Wft (Wet financieel toezicht)⁶ bepaalt dat het aanbieden van obligaties aan het publiek zonder een algemeen verkrijgbaar en door de Autoriteit Financiële Markten (AFM) goedgekeurde prospectus toegestaan is, voor zover het obligaties betreft die deel uitmaken van een aanbieding waarbij de totale waarde van de aanbieding, berekend over twaalf maanden, minder dan € 2,5 miljoen bedraagt. De Obligatielening van Burgervlotbrug valt met een omvang van € 1,6 miljoen onder dit criterium en is daarmee vrijgesteld van deze plicht. Burgervlotbrug Beheer is niet vergunningplichtig ingevolge de Wft en staat niet onder toezicht van de AFM.⁷

Betrokken Partijen

⁵ Senternovem (2009). Participatie in windenergie projecten

⁶ Rijksoverheid (2008). Vrijstellingsregeling Wft (Wet op financieel toezicht)

⁷ Burgervlotbrug Beheer (2009). Informatiememorandum

De obligaties worden uitgegeven door de organisatie die het windpark beheert: Burgervlotbrug Beheer BV. Kennemerwind en Evelop (momenteel Eneco Wind) zijn daarin beide voor 50% aandeelhouder.

Kennemerwind is een vereniging die zich sinds 1986 in coöperatief verband sterk maakt voor de opwekking en het gebruik van windenergie in Noord-Holland. Hiertoe bouwt en exploiteert de vereniging windturbines. Het ledenaantal bedraagt ongeveer 800.

Evelop (momenteel Eneco Wind) ontwikkelt, financiert, realiseert en beheert projecten op het gebied van on- en offshore wind en biomassa.

Triodos Bank verzorgt de administratie en het beheer van de obligatielening. Triodos is een onafhankelijke bank en heeft sinds 1986 ervaring met de financiering van windparken. Zij heeft ook een eigen Groenfonds, waarmee Triodos belegt in duurzame projecten.

Bronnen

- Burgervlotbrug Beheer (2009). Informatiememorandum www.kennemerwind.nl
- Gesprekken met betrokkenen.

3.2 Aandelen: het Deense model

Inleiding

Ter promotie van de bouw van windmolens is in Denemarken bij wet vastgesteld dat de initiatiefnemer van de plaatsing van een windmolen verplicht is minimaal 20% van de aandelen in de windmolen publiekelijk uit te geven. Hierbij hebben omwonenden voorrang.

Werking aandelenmodel Denemarken op hoofdlijnen

Elke burger van 18 jaar of ouder, die in een radius van 4,5 km bij een nieuw te bouwen windturbine woont, krijgt de optie aangeboden om aandelen te kopen in het lokale windmolen project. Is er sprake van een windmolenpark, dan is de afstand tot de dichtstbijzijnde windmolen geldend. Wanneer er interesse is in meer dan 20% van de aandelen, krijgen de bewoners die het dichtst bij de windmolen wonen voorrang. Mochten de direct omwonenden niet alle aandelen willen kopen, dan worden de overige aandelen vervolgens aangeboden aan de mensen die in de gemeente wonen, waar de windmolen wordt geplaatst. De aandelenuitgifte moet op zijn minst worden aangekondigd in de lokale kranten.

Nadere financiële aspecten

De prijs van een aandeel wordt berekend aan de hand van de opbrengst van 1.000 kWh op dat moment. Deze ligt nu rond de € 500,00 in Denemarken. Rendementen kunnen soms oplopen tot 10 – 15% per aandeel.

Juridische aspecten

De regeling omtrent de verplichte uitgave van aandelen bij windmolens is wettelijk vastgesteld en is beschreven in de 'Wet ter promotie van duurzame energie', welke op 1 juni 2009 van kracht is

gegaan. Windturbines waarvoor deze regeling van kracht is, moeten worden geëxploiteerd door een onafhankelijke rechtsgeldige instantie. Daarbij moet de deelnemers voldoende, door Energinet.dk goedgekeurde, informatie over de aard en financiële aspecten van het project worden aangeboden. Bovendien moet de informatie tijdens een aankondigde bijeenkomst nogmaals worden besproken met de bewoners. Zij hebben vervolgens vier weken de tijd zich in te schrijven op de aandelen. Mocht er meer vraag dan aanbod zijn, dan zal eerst één aandeel per persoon worden verdeeld, vervolgens twee, enzovoorts. Mochten er alsnog aandelen over zijn die niet op deze manier verdeeld kunnen worden, gaat men over op loting onder toezien van Energinet.dk. Energinet.dk is de toezichthoudende instantie in dit proces. Zij certificeren dan ook het verkoopmateriaal rond de aandelen, welk vergezeld moet zijn van een officiële accountantsverklaring.

Overigens hebben de aandeelhouders geen zeggenschap in de onderneming.

Betrokken Partijen

Betrokken partijen hierbij zijn onder andere de initiatiefnemers van het windmolen project, de omwonenden en Energinet.dk.

Bronnen

- www.ens.dk
- Danish Energy Agency (2009). Wind turbines in Denmark.

3.3 Aandelen: Ener.Coop

Inleiding

Een andere vorm van aandelenuitgifte bij windmolenprojecten is het model van Ener.Coop. Dit product is een initiatief van Ener.Coop, maar momenteel nog niet in uitvoering. Het idee erachter is dat men een aandeel in een windmolen koopt, en in ruil hiervoor de door de windmolen opgewekte energie terugontvangt.

Werking Ener.Coop model op hoofdlijnen

Via Ener.Coop kan men 'stukjes' windmolen kopen, waarmee vervolgens de eigen elektriciteit wordt opwekt. Hiermee wordt ongeveer 500 kWh elektriciteit per jaar voor eigen verbruik geproduceerd, en via het openbare net naar het huis van de eigenaar getransporteerd. De eigen stroom kost dan niets; men betaalt alleen nog voor de reguliere vaste lasten, belastingen en onderhoud.

Stel, iemand verbruikt 3.500 kWh per jaar (gemiddeld verbruik van een Nederlands huishouden) en koopt 3 'stukjes' windmolen. De energierekening zal dan met ongeveer 1500 kWh per jaar omlaag gaan. De elektriciteit die zelf geproduceerd wordt gratis, voor het restant betaalt die persoon het reguliere tarief.

In principe participeert men voor de levensduur van de molen (15 jaar) maar vanaf het 5e jaar na deelname kunnen participaties ('stukjes') ook weer verkocht worden. Dit gebeurt tegen een marktconforme prijs minus administratiekosten, waarmee het op het Deense model lijkt.

Nadere financiële aspecten

Een 'stukje' windmolen zal maximaal € 700,00 gaan kosten.

Betrokken Partijen

Ener.Coop treedt slechts op als faciliterende partij. Samen met andere particulieren is men eigenaar van de windmolen en heeft inzage in alle cijfers.

Bronnen

- www.enercoop.nl
- Ener.Coop Factsheet
- Gesprek met betrokken partijen.

3.4 Aandelen: Windpark Noordoostpolder

Inleiding

Het Windpark Noordoostpolder (Windpark NOP) is ontwikkeld volgens de gedachte 'niet solitair, maar solidair'. Deze wat jaren '70 klinkende kreet werd daadwerkelijk gebruikt om het windmolenbeleid van de jaren '90 in Noordoostpolder samen te vatten in de gemeente Noordoostpolder. Kortweg hield dit de ontwikkeling van een grootschalig windpark aan de rand van de gemeente in (beste windplek, landschappelijk verantwoord) en gelijktijdig het onmogelijk maken van nieuwe solitaire initiatieven.

Werking financiële participatie Windpark NOP op hoofdlijnen

Om die agrariërs te compenseren die daarmee een extra verdienmogelijkheid werd onthouden, is met de initiatiefnemers voor de buitendijkse molens in een convenant afgesproken dat 75% van het benodigd eigen vermogen voor de buitendijkse ontwikkeling beschikbaar is voor participatie, met daarin een onderverdeling van participatie door ondernemers uit het gebied en door burgers uit de gemeente. Later zijn tot de laatste categorie nog burgers uit Urk en Lemsterland toegevoegd. Inmiddels is met de gemeente Lemsterland afgesproken dat ook 75% van het benodigde eigen vermogen voor de (6) buitendijkse molens die zich op het grondgebied van Lemsterland bevinden, beschikbaar is voor participatie door Lemsterlandse windondernemers onder gelijktijdige sanering van hun huidige molens.

Nadere financiële aspecten

In het convenant heeft de Gemeente Noordoostpolder drie categorieën van potentiële participanten onderscheiden. De eerste categorie, de grondeigenaren, nemen deel in de lijnopstellingen binnendijks. De tweede en derde categorie, respectievelijk agrariërs zonder mogelijkheid een turbine te plaatsen en bewoners van Noordoostpolder, kunnen via Westermeerwind door middel van aandelen participeren in de buitendijkse lijnopstellingen. Momenteel worden twee lijnopstellingen van 40 MW aan de Westermeerdijk en één lijnopstelling van 30 MW aan de Noordermeerdijk beoogd. In totaal kan een vermogen van 110 MW gerealiseerd worden, waarvan 75% beschikbaar is voor participatie. De overige 25% is bestemd voor de initiatiefnemers. De 75% is beschikbaar voor drie groepen participanten met een procentuele verdeling: 1) 40% voor Westermeerwind Groep; 2) 45% voor agrariërs die op basis van het voormalige bestemmingsplan 'Landelijk gebied, windmolens op agrarische bouwpercelen, aanvulling straalpaden' een solitaire windturbine konden

realiseren; en 3) 15% voor bewoners van Noordoostpolder. De maximale participatie voor zowel deelnemers van de Westermeerwind Groep als voor de deelnemers van de groep agrariërs en bewoners is 1MW. De minimale participatie voor deelnemers van de Westermeerwind Groep is 0,25 MW.

Juridische aspecten

Als organisatiemodel zal een structuur van vennootschap gevolgd worden, waarbij een belangrijke functie voor de Raad van Commissarissen is weggelegd. Alle participanten nemen deel via een centrale stichting Windparticipatie Noordoostpolder. Zij kunnen hun aandelen verkopen via de stichting. Beide groepen aandeelhouders, initiatiefnemers en participanten, kunnen commissarissen voordragen. Daarbij zal een onafhankelijke voorzitter worden aangekocht. In de statuten worden regels opgenomen, onder andere ter voorkoming van het samenklonteren van aandelen.

Betrokken partijen

De gemeente Noordoostpolder en projectontwikkelaar Westermeerwind B.V. zijn betrokken bij deze vorm van financiële participatie. Daarnaast zijn de initiatiefnemers voor buitendijkse molens, en de bewoners en agrariërs in het gebied betrokken.

Bronnen

- Gemeente Noordoostpolder & Westermeerwind B.V. (2010). Overeenkomst betreffende participaties.
- Gesprekken.

3.5 (Beleggings) Fonds: Meewind

Inleiding

De activiteiten van een fonds zijn gericht op het bijeenbrengen van vermogen door meerdere personen met een of meer gemeenschappelijke beleggingsdoelen, om de deelnemers in de opbrengsten van de beleggingen te laten delen. Deelname vindt plaats via participatiebewijzen (bewijzen van deelgerechtigdheid). Dit is ook het geval bij Meewind, een beleggingsfonds in duurzame energieprojecten. Het in het fonds bijeengebrachte vermogen wordt gebruikt ter financiering van windparken, zoals het windpark Belwind voor de Belgische kust.

Werking Meewind Fonds op hoofdlijnen

Men kan deelnemen in het fonds door participaties vanaf € 1.000,00 te kopen in het Meewind-park op de Noordzee. Zodra het park gebouwd is en de exploitatie start, ontvangen aandeelhouders jaarlijks dividend. Meewind is een fonds voor gemene rekening. Dat betekent dat de participaties gezamenlijk recht geven op een belang in het windpark op zee. Participatie(s) kunnen eens per kwartaal bij het fonds ter inname aangeboden worden, tegen de dan geldende intrinsieke waarde die op de website van Meewind vermeld wordt. Deze participaties worden vervolgens weer uitgezet bij nieuwe deelnemers.

Nadere financiële aspecten

Een participant in het fonds ontvangt winstrecht. Omdat het rendement sterker afhankelijk is van de opbrengst van het windpark, is het risico bij dit product hoger. Het risico is echter beperkt tot de inleg in het fonds. Fiscaal gezien is het nadeel voor participanten dat toekomstige winsten progressief met inkomstenbelasting worden belast.⁸

Het geprognosticeerd rendement van het Meewind fonds is 7 tot 10% over een looptijd van 20 jaar. Deze cijfers zijn gebaseerd op de exploitatiemodellen die het Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN) jaarlijks publiceert.

Juridische aspecten

Voor de deelnemers van een beleggingsfonds is er in principe geen zeggenschap, al kunnen in de voorwaarden van beheer en bewaring wel afspraken worden neergelegd ten aanzien van bijvoorbeeld de doelstelling, het beleggingsbeleid en de overdraagbaarheid van participaties. Ook kan een raad van toezicht worden ingesteld, die toezicht houdt op het fonds en de naleving van de voorwaarden.⁹

Meewind is een fonds voor gemene rekening met een beheerder: Seawind Capital Partners BV en een bewaarder: ANT Custody B.V.

Seawind Capital Partners BV heeft een vergunning verkregen van de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en Meewind is als beleggingsfonds geregistreerd bij de AFM. Dit betekent dat zowel de beheerder als Meewind onder doorlopend toezicht van De Nederlandse Bank (DNB) en AFM staan, en zich dienen te houden aan alle vereisten zoals genoemd in de Wft. De deskundigheid en betrouwbaarheid van de bestuurders zijn bij vergunningverlening door de AFM getoetst.

De inbreng van de participanten wordt gestort op de rekening van de bewaarder, ANT Custody B.V. te Amsterdam. Deze financiële instelling heeft de taak te controleren of de investeringen volgens de voorwaarden verlopen.⁹

Betrokken Partijen

Zoals hierboven genoemd zijn Seawind Capital Partners BV, ANT Custody B.V. en de aandeelhouders de betrokken partijen bij dit fonds.

Bronnen

- www.meewind.nl

⁸ SenterNovem (2009). Participatie in windenergieprojecten

⁹ www.meewind.nl/het-toezicht

3.6 Leningen: verschillende voorbeelden

Inleiding

In Nederland zijn verschillende 'wind' coöperaties en verenigingen actief. Zij lenen geld van hun leden en behartigen hun belangen, zoals het bevorderen van duurzame energie en het bijdragen aan een wereld. De leningen van leden worden gebruikt voor de financiering van de windmolenprojecten. Over de leningen wordt vaak een rentepercentage uitgekeerd, en eventueel een winstuitkering. Zoals in de inleiding beschreven, zijn er coöperaties en verenigingen die project specifiek financieel participeren, maar komt het ook voor dat er juist in verschillende windprojecten geïnvesteerd wordt. Ook is het mogelijk dat een coöperatie een windpark exploiteert, en omwonenden lid zijn van de coöperatie.

Werking van windverenigingen op hoofdlijnen

Na het lid worden van een vereniging of coöperatie, kan het lid geld uitlenen aan de vereniging. Elk lid heeft daarbij zeggenschap. Jaarlijks zijn er ledenvergaderingen waarin meebeslist kan worden, bijvoorbeeld over de rente uitkering. Verder regelt een bestuur, en eventueel een aantal vaste medewerkers, de dagelijkse gang van zaken. Ook zijn vaak vrijwilligers actief bij de vereniging, die bijvoorbeeld de promotie verzorgen.

Nadere financiële aspecten

Om lid te worden van een windvereniging is vaak een eenmalige inleg vereist, welke kan variëren per vereniging. Zo bedraagt het inschrijfgeld bij de coöperatieve vereniging Zeeuwind € 10,00. Na een halfjaar lidmaatschap verzoekt de vereniging een lening te geven. Deze wachtperiode van zes maanden is ingevoerd om te voorkomen dat de vereniging door de Nederlandse Bank gezien wordt als partij die geld uit de markt ophaalt. De hoogte van de leningen is variabel. Waar de minimale inleg bij coöperatie Deltawind € 50,00 (en maximaal € 2.250,00) per persoon bedraagt, is deze bij Zeeuwind minimaal € 100,00. Na een bepaald aantal jaren (bijvoorbeeld 10 jaar) wordt de lening terug betaald. Bovendien ontvangen leden vaak een jaarlijkse rentevergoeding, welke wederom kan variëren per vereniging: circa 4% (bij Zeeuwind) en 10% (bij Deltawind). Ook een winstuitkering behoort tot de mogelijkheden.

Fiscaal gezien worden de leden van een vereniging die privé investeren meestal belast in box 3. Echter, deelnemers die gerechtigd zijn tot het uitbrengen van ten minste 5% van de stemmen in de algemene vergadering van de coöperatie, worden belast in box 2.¹⁰

Juridische aspecten

Het bestuur van de coöperatie houdt toezicht op het beleid in de door de coöperatie gedreven onderneming en is belast met het besturen. De leden van het bestuur worden door de ledenvergadering benoemd. In de ledenvergadering heeft ieder lid in beginsel één stem; in de statuten kan echter een afwijkende regeling worden getroffen. De statuten kunnen bepalen dat uit de ledenvergadering een ledenraad wordt verkozen waarmee een college van beperkte omvang

¹⁰ SenterNovem (2009). Participatie in windenergie projecten

wordt gecreëerd. De statuten kunnen verder bepalen dat er een raad van commissarissen wordt ingesteld.

Afhankelijk van het gekozen aansprakelijkheidsregime – wettelijke aansprakelijkheid (WA), beperkte aansprakelijkheid (BA) of uitgesloten aansprakelijkheid (UA) – kunnen de leden volledig, beperkt of niet aansprakelijk worden gehouden voor het tekort bij vereffening van de coöperatie. Iedere bestuurder van de coöperatie is hoofdelijk aansprakelijk voor het bedrag van het faillissementstekort als het bestuur zijn taken onbehoorlijk heeft vervuld en aannemelijk is dat dit een belangrijke oorzaak is van het faillissement.

Voorbeelden

Naast de genoemde coöperatie Deltawind en coöperatieve vereniging Zeeuwind, zijn andere voorbeelden van dergelijke verenigingen of coöperaties: Coöperatie Windenergie Nederland, Windmolenvereniging 'De Windvogel', Windvereniging Noordenwind en Coöperatieve Windenergie Vereniging Kennemerwind.

Bronnen

- www.zeeuwind.nl
- www.kennermerwind.nl
- www.duurzameenergie.org
- www.noordenwind.org
- www.windvogel.nl
- www.deltawind.nl
- SenterNovem (2009). Participatie in windenergie projecten
- Agentschap NL (2010). Voor een duurzame groene polder.

3.7 Conclusie

Zoals uit het voorgaande blijkt, zijn verschillende vormen van financiële participatie bij windmolenprojecten mogelijk. Dit zijn inmiddels allemaal beproefde concepten. Zo komen zowel de aandelen- als de obligatieconstructie regelmatig voor.

Door omwonenden de mogelijkheid te geven om financieel te participeren, worden ze actief betrokken bij het windmolenproject en kan het draagvlak worden vergroot. Financiële participatie hoeft, indien goed georganiseerd, niet ten koste te gaan van het rendement voor de windmolenexploitatie. Zelfs een positieve bijdrage daaraan is mogelijk. Door te zorgen dat men daadwerkelijk in een specifiek project kan participeren, kan bij deelnemers worden bijgedragen aan het gevoel van eigenaarschap en draagvlak worden vergroot. Om bewoners in een bepaald gebied in de buurt van een windmolenproject expliciet te betrekken, kan deze mensen voorrang worden gegeven bij de aankoop van obligaties of aandelen. Ook kan worden geregeld dat alleen omwonenden lid worden van een bepaalde vereniging of coöperatie. Een soortgelijke constructie is ook denkbaar voor de bewoners van de Wieringermeer. Echter blijkt ook dat het effect op draagvlak

Berenschot

zich beperkt tot een relatief kleine groep mensen die en zowel het geld als de motivatie hebben om deel te nemen. Bovendien blijkt het draagvlak voor private partijen betrokken bij Wieringermeer niet groot voor deze optie. Als de doelstelling in de Wieringermeer is om het draagvlak bij de gemeenschap als geheel te vergroten, c.q. de gemeenschap als geheel te laten meeprofiteren dan zou de gemeente in onze ogen niet sterk in hoeven zetten op deze mogelijkheid. Er zijn opties die dat effect meer en beter kunnen bereiken. Ze kan echter wel bij private partijen aandringen om eventuele ruimte in het financieringsarrangement te besteden aan deelname van particulieren en bedrijven uit het gebied in de financieringsactiviteiten.

Berenschot

4. Optie C: (Duurzaamheids)fonds / Poldermolen

Een derde vorm van participatie is een (duurzaamheids)fonds. Dit fonds kan worden gevoed uit rendementen uit de exploitatie van het windmolenpark. Deze voeding zou kunnen via een vast bedrag of exploitatie van een of meerdere specifieke molens (het 'poldermolenconcept'). De opbrengsten uit de exploitatie van de poldermolen kunnen dan toegevoegd worden aan het (duurzaamheids)fonds. Het fonds zou verder nog gevoed kunnen worden door andere duurzame activiteiten.

Door middel van dit fonds worden vervolgens maatschappelijke doelen en/of duurzame activiteiten in de omgeving van het windpark ondersteund. Met het fonds is dan een vehikel geschapen dat ook op groter schaalniveau en met andere revenuen uitgebouwd zou kunnen worden.

Er zijn verschillende opties wat betreft de voeding, de besturing en de besteding van het fonds. Wederom worden in dit hoofdstuk eerst een aantal praktijkvoorbeelden gegeven, waarna vervolgens mogelijke constructies voor de Wieringermeer worden geschetst. Gestart wordt met de huidige situatie in de Wieringermeer.

4.1 Huidige situatie: Keileroordfonds

Vanuit de gedachte dat ECN een testlocatie heeft waar over het algemeen meer sprake kan zijn van overlast vanwege de dynamiek in opstellingen, heeft ECN in 2002 de Stichting Kreileroord opgericht. Vanuit deze stichting worden jaarlijks projecten gehonoreerd die de leefbaarheid van de kern Kreileroord ten goede komen. Projecten voor de jeugd hebben daarbij prioriteit. ECN stort jaarlijks € 10.000,00 in het fonds. De afspraak met ECN voor de jaarlijkse bijdrage loopt 10 jaar tot en met 2012, waarna de werking van de stichting wordt geëvalueerd. Dit intentie is wel om de stichting te continueren.

Het stichtingsbestuur, waar aanvankelijk ook ECN als voorzitter in deelnam, bestaat uit drie personen en wordt sinds een aantal jaar volledig gevormd door inwoners van Kreileroord. Gedurende het bestaan van de stichting zijn er steeds ongeveer 4 à 5 projecten per jaar gehonoreerd. Aangevraagde en gehonoreerde projecten worden gepubliceerd in de dorpskracht. Uitgangspunt is bovendien dat de bijdrage van de stichting een cofinanciering betreft, dat wil zeggen dat er ook andere bronnen beschikbaar zijn en dat de bijdrage niet wordt beschouwd als een jaarlijkse vaste bijdrage. De projecten die een bijdrage hebben gekregen zijn heel divers, bijvoorbeeld voorzieningen voor de voetbalvereniging, een bijdrage voor de Koninginnedagviering, de spokentocht en een skatebaan.

Bronnen

- Gesprekken met betrokkenen.

4.2 Friese Dorpsmolens

Het concept van de dorpsmolen is ontstaan in Friesland. Daar is sinds de jaren negentig van de vorige eeuw door een aantal gemeenschappen het initiatief genomen om zelf een windturbine te realiseren. Een deel van de opbrengst van deze turbines wordt gebruikt om stimuleringsbijdragen te leveren aan projecten met leefbaarheids, sociale en/of culturele doelstellingen. Dit komt daarmee ten goede aan de gemeenschap als geheel.

Momenteel zijn 10 gemeenschappen aangesloten bij de overkoepelende Vereniging Friese Dorpsmolens. Daarnaast zijn er enkele dorpsmolens niet aangesloten. Doorgaans heeft elke gemeenschap één dorpsmolen; enkele gemeenschappen hebben er twee. Vanuit de opbrengsten van de dorpsmolens is gedurende vele jaren aan verschillende projecten een bijdrage geleverd. Het fenomeen dorpsmolen lijkt echter nog niet algemeen bekend te zijn bij bestuurders en de maatschappij in Nederland.

Werking Friese Dorpsmolens op hoofdlijnen

De aanleiding voor dorpsbewoners om het initiatief te nemen voor een dorpsmolen is niet zelden gelegen in de verslechterde leefbaarheid van het dorp en/of een gezamenlijke zorg voor het milieu. Een dorpsmolen werd gezien als mogelijkheid zelf een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van het milieu en tegelijkertijd de leefbaarheid te vergroten. Met behulp van bewoners, bedrijven en financiers zijn de verschillende turbines gerealiseerd. De turbines hebben van oorsprong een solitair karakter, staan in het dorp en zijn herkenbaar gemaakt, bijvoorbeeld met het dorpsembleem of een mooi hekwerk.

De verschillende dorpsmolens in Friesland zijn allen georganiseerd als zelfstandige clubs. Als overkoepelende club is in 2009 de Vereniging Friese Dorpsmolens opgericht (Fryske Feriening Doarpsmounen (FFD)). Deze vereniging ziet zichzelf als denktank en brengt partijen bijeen. Niet alle bestaande dorpsmolens zijn aangesloten bij deze vereniging¹¹, omdat vanuit een aantal dorpen de toegevoegde waarde nog niet goed werd gezien.

De dorpsmolens zijn door de jaren heen gerealiseerd en dus niet allemaal tegelijk in bedrijf genomen. Dit betekent dat de leeftijd van de verschillende dorpsmolens verschilt, maar ook het type, de capaciteit en de (mogelijke) opbrengst. Op basis van de huidige base-load voor stroom (ca. 5 cent) kunnen de oudere turbines niet draaien met een voldoende batig saldo voor dorpsfonds-uitkeringen. Daarom is een aantal dorpsmolens die er al wat langer staan inmiddels opgeschaald. Zo is de dorpsmolen in Wommels ongeveer 16 jaar geleden gerealiseerd met een capaciteit van 250 kWh. Na tien jaar is deze turbine opgeschaald naar 750 kWh.

In de komende jaren komen steeds meer turbines in aanmerking voor vervanging en/of opschaling. In dat kader is de FFD ook actief in het Platform Duurzaam Friesland, dat bezig is met het opstellen en realiseren van een visie over de toekomst van duurzame energie in de provincie (aanbod 600).

¹¹ De vereniging gaat van start met negen dorpen. Het gaat om Britswert, Hitzum, Kûbaard, Pingjum, Reahûs, Idsegahuizum, Tzum, Wommels en Wyns. Bron: Friesch Dagblad, 12 december 2009.

De dorpsmolens spelen daarin ook een rol. Het is bijvoorbeeld goed denkbaar dat meer dorpen in de opschaling van hun dorpsmolen kiezen voor een aandeel in een groter park, zoals Pingjum al heeft gedaan (zie kader).

Kader: dorpsmolen Pingjum

Pingjum heeft de dorpsmolen niet meer bij het eigen dorp staan. Stichting Dorpsmolen Pingjum heeft 7,75 procent van de aandelen in het project windpark A7 bij Witmarsum in handen. De opschaling van de dorpswindmolen heeft mede tot gevolg, dat met de opbrengst niet alleen projecten in Pingjum, maar ook in de omliggende dorpen kunnen worden gefinancierd. Ook de dorpsbelangen in Schraard, Zurich, Cornwerd en Wons kunnen ieder jaar een financiële injectie tegemoet zien.

Met (een deel van) de opbrengst van de turbine worden gemeenschapsdoelstellingen ondersteund in de vorm van stimuleringsbijdragen aan projecten en/of het verenigingsleven. De criteria waaraan projecten moeten voldoen komen op hoofdlijnen overeen. Willen projecten een bijdrage ontvangen moeten ze een bijdrage leveren aan leefbaarheid, sociale aspecten, culturele aspecten, duurzaamheidsdoelstellingen. De dorpsmolens leveren een bijdrage aan een project en hanteren altijd het principe van cofinanciering. Dat wil zeggen dat de bijdrage vanuit de dorpsmolen niet de enige bijdrage is, maar een stimuleringsbijdrage: er zijn altijd ook andere financieringsbronnen.

Voor het beheer van de dorpsmolen is in veel gevallen een contract afgesloten met de leverancier. In het bestuur van de beheerder is dan vaak één bestuurslid aangewezen als molenaar.

Nadere financiële aspecten

Voor de financiering van de dorpsmolens is allereerst een beroep gedaan op de bewoners van de dorpen. Via het verstrekken van leningen aan het besturingsvehikel van de dorpsmolen (zie volgende paragraaf) kunnen zij zich verbinden aan een project. Er zijn geen vaste richtlijnen voor de hoogte van zo'n lening. In een aantal gevallen is een minimum hoogte van € 1.000,00 gesteld. Leningverstrekkers krijgen een vergoeding voor hun lening. Gangbaar is een obligatielening met als tegenprestatie een vaste rentecoupon. In Wommels is een iets andere vergoeding afgesproken. De vergoeding die de leningverstrekkers als tegenprestatie krijgen is variabel: Euribor + 3% met een minimale hoogte van 6%. Daarnaast krijgen leningverstrekkers aan het einde van de looptijd van de lening (na 10 jaar) een bonus uitgekeerd van 25% van hun inleg, vanwege het risico dat aan het verstrekken van de lening is verbonden. Met de beschikbaarheid van het verstrekte kapitaal is de rest van de financiering verkregen bij een financiële instelling.

Voor de exploitatie van de dorpsmolens wordt gebruik gemaakt van de bestaande subsidieregelingen. Een aantal turbines loopt nog onder de oude MEP regeling, een aantal andere turbines onder de SDE regeling. De financiële opbrengst van de turbine hangt samen met deze subsidieregeling en daarnaast van de financieringsstructuur, de windopbrengst en het type turbine. De hoogte van het bedrag dat beschikbaar is voor ondersteuning van gemeenschapsprojecten is derhalve ook variabel en afhankelijk van deze factoren. De turbine in Wommels (momenteel 750 kWh, eerder 250 kWh) zal na de eerste aanloopjaren waarin de meeste kosten worden genomen uitkomen op een jaarlijks beschikbaar bedrag van € 35.000,00. In het verleden zijn bijdragen

geleverd aan muziekkorpsen, verschillende evenementen, een warmtepomp voor brede school en een open lucht zwembad. De dorpsmolen in Tzum heeft in een periode van ruim 10 jaar ongeveer € 177.000,00 aan dorpsprojecten en verenigingen geschonken. Het kan dus gaan om substantiële bedragen. Als tegenprestatie voor de stimuleringsbijdrage wordt publiciteit gevraagd. Projecten moeten op de een of andere manier duidelijk maken dat hun project mede mogelijk is gemaakt door een bijdrage vanuit de dorpsmolens. In het kader van de fiscale aftrekbaarheid van verstrekte bijdragen worden deze gelabeld als sponsorbijdragen, waarbij de bovengenoemde tegenprestatie wordt verwacht.

Juridische aspecten

De dorpsmolens zijn allemaal georganiseerd als individuele clubs. Er zijn twee rechtsvormen zichtbaar in Friesland: de vereniging en de stichting. Indien de rechtsvorm een vereniging is, wordt het ledenbestand gevormd door degenen die een lening verstrekken. De vereniging heeft een bestuur voor bepaling van beleid en besturing van de vereniging. De leden besluiten gezamenlijk over de toekenning van de middelen aan projecten. Een stichting heeft geen leden, dus daar is het iets anders georganiseerd. In dat geval is er een bestuur benoemd dat verantwoordelijk is voor het beleid en de toekenning van bijdragen aan projecten. Het voornaamste verschil is de transparantie van de besluitvorming. In een vereniging besluiten de leden, de ledenvergadering en in een stichting het bestuur.

Betrokken partijen

Om een dorpsmolen te realiseren moet een besturingsvehikel worden gerealiseerd. Dit vehikel zorgt tegelijkertijd voor de administratieve afhandeling van de vergoedingen richting de participanten. Daarnaast is een financier nodig voor de financiering van het overige deel. De rol van de overheid is beperkt tot facilitering van ruimtelijke en planologische procedures (lokale overheid) en het vertrekken van subsidie (landelijke overheid).

Ter afronding

De dorpsmolens leveren al een aantal jaren een belangrijke bijdrage aan de vitaliteit en leefbaarheid van Friese dorpen. Een aantal bestaande turbines is reeds opgeschaald of staat in de komende jaren op de rol om opgeschaald te worden. Tegelijkertijd is het maatschappelijk en politiek draagvlak voor windenergie veranderd. Bij de opschaling is dan ook rekening gehouden met de veranderde visie ten aanzien van solitaire turbines. In Pingjum (zie kader) is de dorpsmolen opgegaan in een clusteropstelling.

Voor het blijvend ondersteunen van gemeenschappen is het van belang dat de overheid medewerking blijft geven aan de herontwikkeling/opschaling van de huidige dorpsmolens. Daarbij is het van belang dat de dorpsmolens hun toegevoegde waarde kunnen aantonen. Niet alleen in termen van geleverde financiële bijdragen, maar ook in termen van projectresultaten en invloed van die projecten op de gemeenschap.

Bronnen

- Friesch Dagblad (12 december 2009). Het platteland profiteert van opschaling windmolens.

- Platform Duurzaam Friesland (2010), Aanbod 600.
- www.tsjom.nl/
- Gesprekken met betrokkenen.

4.3 Gebiedsgebonden bijdrage Noordoostpolder

Inleiding

Ruim 100 agrariërs en ondernemers uit de Noordoostpolder ontwikkelen samen Windpark Noordoostpolder langs de dijken van het IJsselmeer. Met 86 windmolens kan het park jaarlijks 1,4 miljard kWh energie opwekken. De verwachting is dat het project in 2014 gereed is. Voor de deelprojecten die binnendijs worden ontwikkeld (totaal 31 turbines) zijn afspraken gemaakt omtrent een gebiedsgebonden bijdrage. De afspraken rond het deelproject Zuidermeerdijk zijn tot stand gekomen op basis van de Beleidsregel Saneren & Opschalen uit het Omgevingsplan van de Provincie Flevoland. De afspraken rond de deelprojecten Noordermeerdijk en Westerveerdijk zijn tot stand gekomen op basis van vrijwillige afspraken tussen de investeerders en de gemeente Noordoostpolder.

Werking gebiedsgebonden bijdrage Noordoostpolder (deelgebied Zuidermeerdijk) op hoofdlijnen

De initiatiefnemers van het Windmolenpark aan de Zuidermeerdijk zijn gehouden aan het provinciale beleid met betrekking tot een zogeheten gebiedsgebonden bijdrage. Hiermee wordt een 'potje' gevuld waaruit 'gebiedsgebonden projecten' worden gefinancierd.

Uit en gedurende de exploitatie van de nieuwe windmolenopstelling dient een financiële of andere bijdrage aan gebiedsgebonden projecten in het gebied van de opstelling of directe omgeving ervan te worden geleverd. Voor het kunnen opbrengen van de gebiedsgebonden bijdrage mag de omvang van het windmolenproject worden vergroot met het opbrengend vermogen dat nodig is om deze gebiedsgebonden bijdrage te kunnen verwerven.

Onder 'gebiedsgebonden projecten' worden projecten verstaan op het gebied van:

- landschapsbehoud en -ontwikkeling;
- natuurbehoud en -ontwikkeling;
- recreatieontwikkeling;
- versterking en verbetering van de leefbaarheid van het landelijk gebied;
- duurzame landbouw;
- in overleg tussen de exploitant en de betreffende gemeente nader te bepalen aan het gebied gelieerde projecten, die een bijdrage leveren aan de doelstellingen van het windmolenbeleid en het Omgevingsplan Flevoland 2006.

Nadere financiële aspecten

De initiatiefnemers van de windmolenopstelling dienen in overleg met de betrokken gemeente de omvang van de bijdrage te bepalen. Daarbij wordt uitgegaan van een minimale bijdrage van 10% en een maximale bijdrage van 30% van de opbrengst uit de exploitatie van de windmolenopstelling voor belastingen. Voor de initiatiefnemers van Windpark Noordoostpolder betekent dit jaarlijks een bijdrage van maximaal € 60.000,00.

Juridische aspecten

De provinciale regelingen omtrent de gebiedsgebonden bijdrage zijn vastgelegd in de Beleidsregel Windmolens 2008 Flevoland.

De afspraken over de omvang, aanwijzing, verdeling van middelen en wijze van uitvoering en organisatie van de vereiste gebiedsgebonden bijdrage gedurende de exploitatie van de windmolens, dienen te worden vastgelegd in een rechtsgeldige, bindende overeenkomst met de gemeente.

Maatschappelijke Bijdrage deelprojecten Westermeerdijk en Noordermeerdijk

Naast de gebiedsgebonden bijdrage voor het deelproject Zuidermeerdijk is de gemeente Noordoostpolder met de initiatiefnemers voor deze deelprojecten overeengekomen dat zij jaarlijks een bijdrage van € 50.000,00 beschikbaar stellen voor maatschappelijke activiteiten en projecten. Voor een periode van 20 jaar zullen de initiatiefnemers jaarlijks aan de vijf dorpen Nagele, Tollebeek, Espel, Creil en Rutten elk een bedrag van € 10.000,00 beschikbaar stellen. In overleg met de gemeente Noordoostpolder wordt dit bedrag besteed aan lokale projecten en activiteiten. De toekenning start een jaar na de ingebruikname van de verschillende delen van het Windpark.

Betrokken Partijen

Bij het Windmolenpark Noordoostpolder en specifiek de gebiedsgebonden bijdrage zijn verschillende partijen betrokken, waaronder de Provincie Flevoland, de gemeente Noordoostpolder en initiatiefnemers. Een grote groep lokale agrariërs en andere ondernemers heeft zich verenigd in de Koepel Windenergie Noordoostpolder om het windpark te ontwikkelen. Het initiatief om gezamenlijk een windpark te ontwikkelen is ruim twaalf jaar geleden ontstaan.

Bronnen

- Provincie Flevoland (2008). Beleidsregel Windmolens 2008Gesprekken met betrokkenen.
- www.windparknoordoostpolder.nl/
- www.emmeloord.nl/

4.4 Denemarken: 'Green Scheme'

Inleiding

In Denemarken heeft men een regeling ingesteld waarbij men subsidie kan verstrekken aan initiatieven die bijdragen aan de acceptatie van windmolens op land. Dit is de zogenaamde 'Green Scheme'. De subsidie is gelinkt aan het aantal windmolens die op grondgebied van een gemeente staan.

Werking Deense Green Scheme op hoofdlijnen

Deense gemeentes kunnen een aanvraag tot subsidie indienen bij Energinet.dk. De subsidies worden verstrekt voor projecten welke de kwaliteit van het landschap versterken of bijdragen aan recreatiemogelijkheden. Ook kunnen ze worden verleend aan culturele of informatieve activiteiten. Voorbeelden hiervan zijn de aanleg van een 'natuurweg' en het maken van educatief materiaal rondom klimaat en energie. De bedoeling daarbij is bewoners bewust te maken van de voordelen die windenergieprojecten kunnen bieden.

Nadere financiële aspecten

De Green Scheme subsidie wordt gefinancierd uit een belasting voor energieverbruikers. De grootte van de subsidie die een gemeente kan aanvragen is afhankelijk van het aantal en de capaciteit van de nieuw geplaatste windmolens. De betreffende gemeente kan aanspraak doen op een subsidie die correspondeert met 0,00054 Euro per kWh voor 22.000 piekbelasting uren per windturbine. Dit komt neer op een gemiddelde van € 25.000,00 per windmolen. Wanneer in gemeenten aan meerdere projecten gewerkt wordt, kunnen de subsidies voor één gecombineerd project worden gebruikt. Om de subsidie te verkrijgen, moet de gemeente aan Energinet.dk laten zien dat het geld in overeenstemming met de aanvraag wordt besteed.

Juridische aspecten

De regeling omtrent de 'Green Scheme' subsidie is wettelijk vastgesteld en is beschreven in de 'Wet ter promotie van duurzame energie', welke op 1 juni 2009 van kracht is gegaan.

Betrokken Partijen

De subsidieregeling is in het beheer van Energinet.dk. Deze instantie is verantwoordelijk voor de exploitatie van het Deense energienetwerk. De Minister van Klimaat en Energie heeft het 'Green Scheme' vastgesteld. Verder kunnen de Deense gemeenten aanspraak maken op de subsidie.

Bronnen

- www.ens.dk/
- Danish Energy Agency (2009). Wind turbines in Denmark

4.5 Conclusie

Bij de werking van een fonds constructie kan er onderscheid gemaakt worden tussen drie onderdelen. Deze betreffen de wijze van financiële voeding van het fonds, de besturing en wat er

uiteindelijk gebeurt met het geld en op welk schaalniveau dat plaatsvindt. Deze onderdelen, en de conclusies daarbij voor Wieringermeer, worden hieronder beschreven.

Voeding Fonds

Zoals in de inleiding van dit hoofdstuk beschreven, is de hoeveelheid geld, die in het fonds gestort wordt, bijna altijd afhankelijk van de opbrengst van het windmolenpark. We noemen een aantal mogelijkheden voor de voeding:

- Een vast jaarlijks bedrag:
 - Op basis van elke aanwezige windmolen; Jaarlijkse bedrag = aantal windmolens x bedrag per windmolen.
 - Op basis van de totale potentiële capaciteit van het park; Jaarlijks bedrag = aantal aanwezige MW x bedrag per MW.
- Een variabel bedrag:
 - Op basis van de geproduceerde hoeveelheid energie; Jaarlijks bedrag = aantal geleverde MW x bedrag per MW.
 - Op basis van een percentage van de omzet van de exploitant uit het windpark; Jaarlijks bedrag = omzet exploitant uit windpark x percentage.
 - Mede afhankelijk maken van de hoeveelheid wind in het betreffende jaar (de Windex); *Jaarlijks bedrag = Windex x bedrag.*

Ook kan het fonds worden gevoed uit de opbrengst van een (of meerdere) turbines uit het plan. We spreken dan van het concept van de poldermolen. De Friese Dorpsmolens komen, zeker in het geval waarin ze onderdeel zijn van een grotere opstelling, bij dit concept in de buurt. Indien gekozen wordt voor een of enkele turbines kan of de exploitatie daadwerkelijk worden afgezonderd. Ook kan worden gekozen voor een 'virtuele' afzondering, waarbij de turbines op het oog zijn afgezonderd (door ze bijvoorbeeld een ander of specifiek voorkomen te geven), maar voor de vaststelling van de bijdrage aan het fonds niet.

Flevoland is in Nederland de eerste provincie die het beleid van de gebiedsgebonden vergoeding hanteert. De provincie Noord-Holland zou een dergelijk beleid over kunnen nemen. Dit zou echter ook op lokaal, of eventueel landelijk niveau, georganiseerd kunnen worden. Om constante voeding van het fonds te garanderen, is het voor de gemeente Wieringermeer nodig daarover afspraken te maken met private partijen. Daarbij lijkt een bedrag afhankelijk van de windopbrengst het meest wenselijk.

Besturing, Besteding en Schaalniveau

Bij de aanwending en verdeling van de middelen kan de gemeente een rol vervullen. Er is ook de mogelijkheid om dit volledig via particulier initiatief te doen (bijvoorbeeld een onafhankelijke stichting). In de praktijk ziet men dat het bestuur in een dergelijke stichting vaak bestaat uit zowel initiatiefnemers, als de gemeente (in ieder geval in de beginfase) en bewoners daarvan. Ook voor

Berenschot

Wieringermeer is het instellen van een onafhankelijk bestuur raadzaam, om de besturing van het fonds duidelijk en apart zichtbaar te kunnen positioneren.

Voor de besteding van de beschikbare middelen uit het fonds is het, in het kader van draagvlak van de gemeenschap, van belang dat een breed bestedingsdoel voor de middelen wordt geformuleerd: projecten die een algemeen maatschappelijk belang hebben voor de gemeente waar de windmolens staan. Hierbinnen kan een focus worden aangebracht, bijvoorbeeld een accent op duurzaamheid of een accent op sociaal maatschappelijke projecten. Het bestuur van de Stichting kan nadere criteria stellen, waarbij de accenten periodiek ook zouden kunnen verschuiven.

Tevens achten wij het van belang dat het bestuur een duidelijke procedure kenbaar maakt over de wijze waarop projecten kunnen worden ingediend. Daarbij raden wij aan de bijdrage te versterken als een cofinanciering, wat ook de geldende praktijk is. Ook vinden wij het van belang dat voor de gemeenschap duidelijk wordt waaraan de bijdrage vanuit het fonds wordt besteed. Bijvoorbeeld door in de communicatie uitingen op te nemen dat dit project mede mogelijk is gemaakt door het fonds, of door plaatsing van een fysiek bord. En dat duidelijk wordt wie precies aanspraak kunnen maken op een bijdrage, met andere woorden het schaalniveau van de bestedingen. Tegen de tijd dat het Windplan gerealiseerd is, is de gemeente Wieringermeer opgegaan in de gemeente Hollands Kroon. Het ligt voor de hand om in ieder geval het niveau van Hollands Kroon te kiezen. Daarnaast kan ook overwogen worden een projectbijdrage ook ten goede te laten komen aan een direct omringende gemeente (of dorpskern) van de lijnopstellingen.

Tot slot

Op deze manier kan een fondsconstructie bijdragen aan het versterken van het maatschappelijk rendement van de Wieringermeer. Daarbij kan een *poldermodelconcept* zorgen voor extra herkenbaarheid en draagvlak onder bewoners, en een mogelijkheid bieden de voeding van het fonds te waarborgen.

Berenschot

5. Optie D: Spin-off mogelijkheden

Een windpark is meer dan een aantal turbines en biedt (economische) mogelijkheden. In de notitie 'voor een duurzame groene polder' wordt dit het *Duurzaamheidsnetwerk* genoemd. De framing 'spin-off mogelijkheden' is een verbreding van dit idee. Een duurzaamheidsnetwerk is namelijk een van de mogelijkheden om de betekenis van windenergie voor de gemeenschap te vergroten. Spin-off kan breder worden beschouwd.

Bij een spin-off kunnen investeringen in de aanleg en realisatie van windturbines bijvoorbeeld gecombineerd worden met investeringen in toeristisch-recreatieve mogelijkheden (zoals excursies, molenbezoek, fietsroutenetwerk, bezoekerscentrum) of in natuur- en landschapsontwikkeling (waaronder de aanleg natuur- en landschapselementen en slim natuurgericht ontwerpen). In breder verband kan gezien worden welke mogelijkheden er zijn om de identiteit van het gebied via de windopstellingen beter te vermarkten, bijvoorbeeld door combinaties te maken met andere recreatieve voorzieningen in de omgeving. De kosten van de spin-off opties passen feitelijk niet in de exploitatie van de windopstellingen. Wel kan geprobeerd worden 'werk met werk' te maken door het slim combineren van investeringen en initiatieven (lokaal en regionaal) in de vorm van allianties. Mogelijk kunnen ook investeringen van andere private partijen worden uitgelokt en gebundeld. Hierbij kan de gemeente een regierol, dan wel een faciliterende rol vervullen.

Voorbeelden van een dergelijke spin-off worden hieronder genoemd.

5.1 Uitkomsten Participatielab Windweekend Wieringermeer

Het Participatielab markeerde de start van een verkenning naar nieuwe kansen en mogelijkheden voor sociaal economische ontwikkeling, onderwijs en maatschappelijk rendement, gekoppeld aan de ontwikkeling van het Windplan Wieringermeer. Tijdens het Windweekend werden deskundigen vanuit onder andere LTO, Hoogheemraadschap, Staatsbosbeheer, ondernemers, Agriport en de gemeente, een zogenaamd voorhoede-gezelschap, uitgenodigd om samen op zoek te gaan naar nieuwe en vernieuwende allianties om invulling te geven aan deze opgave.

In de tweede ronde van het lab, die in september zal plaatsvinden, wordt voortgebouwd op de eerste bijeenkomst. De deelnemers ontwikkelen ideeën omtrent de spin-off van windenergie in de Wieringermeer verder uit en vormen mogelijk allianties. Daarbij staat de vraag centraal hoe het Windplan Wieringermeer meer kan betekenen voor de gemeenschap, bijvoorbeeld op het gebied van toerisme/recreatie, onderwijs/educatie, landschap, nieuwe economische mogelijkheden en werkgelegenheid, en hoe mogelijke alliantie geoptimaliseerd kunnen worden. Een greep uit ideeën die in de eerste bijeenkomst naar voren kwamen:

- mogelijke opslaglocatie rondom de molens voor vervuild slib;
- watercompensatie i.s.m. recreatie (reuring);
- fietskaarten;
- kenniscentrum windenergie i.s.m. ECN;

- opleidingen (HBO);
- feiten en fictie kennisinstituut;
- virtuele mogelijkheden: alle molens op foursquare aan laten sluiten;
- ontwikkeling van een koppeling bloemvelden – recreatie;
- herstructurering infrastructuur (glasvezel), mantelbehuizing;
- aansluiting bij Agriport;
- creëren van een lokaal, duurzaam motorcross event op elektriciteit.

Bronnen

- Agentschap NL (2011). Participatielab Windplan Wieringermeer: Een samenvatting.

5.2 Scholing in Kerkrade

In 2005 startte in de gemeente Kerkrade met de bouw van twee windturbines. Via het project 'Kerkrade, jongeren en windenergie' werden ook de Kerkraadse basisscholen actief betrokken bij de realisatie van het windenergieproject. De gemeente wilde de leerlingen op verschillende manieren te betrekken bij de bouw en ingebruikneming van de windmolens en hen de gelegenheid bieden kennis te nemen van het belang van duurzame energie. Enerzijds betekende dit dat de leerlingen een aantal lessen onderwijs met het thema 'klimaatverandering, uitputting fossiele brandstoffen en het belang van duurzame energie' aangeboden kregen. Daarbij werd ook specifiek ingegaan op het windenergieproject in Kerkrade. Anderzijds werd een prijsvraag uitgeschreven voor het bedenken van namen voor de windturbines. Ook kregen alle leerlingen een 'windbrief', een krantje met informatie over windenergie, verhalen, spelletjes en het laatste nieuws over de ontwikkelingen rondom de bouw van de windturbines. Bovendien vond er bij alle deelnemende basisscholen gedurende twee jaar monitoring van het water- en energiegebruik plaats, met daaraan gekoppeld een besparingswedstrijd. Hierdoor konden punten van besparing geïdentificeerd en gerealiseerd worden.

Betrokkenen

Het project 'Kerkrade, jongeren en windenergie' werd uitgevoerd door de gemeente Kerkrade, in samenwerking met de provincie Limburg en Centrum voor Natuur- en Milieu Educatie (CNME) Parkstad Limburg. Daarnaast waren 13 basisscholen en hun leerlingen betrokken.

Bronnen

- www.findmeat.org/windmolens/
- www.kerkrade.nl/
- www.ecowind.nl/

5.3 Conclusie

Door het motto 'werk met werk maken' hoeft het volgen van een spin-off traject niet per se ten koste te gaan van het rendement van de windopstellingen, en kan het zelfs extra rendement (of kostenbesparingen) genereren. Door een combinatie van functies en investeringen kan een spin-off traject een extra impuls geven aan bijvoorbeeld natuur- of economische ontwikkelingen in Wieringermeer, waarmee het maatschappelijk rendement oplevert. Zoals gemeld heeft in dit kader inmiddels een eerste bijeenkomst plaatsgevonden om de mogelijkheden te verkennen. Een tweede bijeenkomst om deze uit te werken is in voorbereiding. De gemeente Wieringermeer kan daarbij het proces om tot arrangementen te komen ondersteunen. Tevens is de gemeente een van de investeerders in het gebied die een bijdrage dient te leveren aan het spin-off traject, en daar ook revenuen uit kan halen.

Ook rondom andere projecten zie je spin-off trajecten ontstaan zoals in de Noordoostpolder.

6. Optie E: Polderstroom

Het aanbieden van Polderstroom, duurzame (wind)energie tegen een gereduceerd tarief, kan ook gezien worden als een vorm van participatie. De in een bepaald gebied opgewekte windenergie wordt dan gelabeld als Polderstroom. Het leggen van een 1-op-1 administratieve relatie tussen opgewekte stroom en afname is reeds mogelijk, door middel van het Windunie model. Hieronder volgt daarvan een beschrijving.

6.1 Windunie

Windunie is een samenwerkingsverband tussen eigenaren van Nederlandse windmolens, ontstaan uit de Vereniging van Windturbine-eigenaren in Noord-Holland. Als klant van Windunie, bepaalt men zélf van welke molenaar de stroom wordt afgenomen. De energie die Windunie levert aan het net bestaat dan ook voor 100% uit windenergie. Windunie heeft een milieukeurmerk van Stichting Milieukeur, waarmee deze relatie ook wordt gegarandeerd.

Dit model is overigens niet hetzelfde als zelflevering. Bij zelflevering gaat de energie die met een 'eigen' windmolen wordt opgewekt direct naar het huis van de eigenaar. Bij een eventueel overschot gaat het overige deel naar het net. Bij het Windunie model is dit anders. Daar gaat de stroom die Windunie van haar molenaars afneemt direct het net op. Klanten van Windunie zorgen er dus voor dat er meer windenergie op het net komt, en dus niet dat dit ook daadwerkelijk 'uit hun stopcontact' komt.

Bronnen

- www.windunie.nl
- Gesprekken met betrokkenen

6.2 Conclusie

Het uiteindelijke doel van Polderstroom in de Wieringermeer is dat bewoners van de Wieringermeer deze stroom tegen een lager tarief kunnen afnemen. Het leveren van Polderstroom is nu al mogelijk, waardoor Wieringermeerstroom een optie zou kunnen zijn. Echter, doordat er geen sprake is van zelflevering, maar het slechts gaat om de labeling van de stroom die in de Wieringermeer geproduceerd wordt, maken wettelijke en fiscale regels het niet mogelijk substantieel financieel voordeel voor de inwoners te realiseren. Bovendien is de open stroommarkt niet ingericht om vraag en aanbod direct aan elkaar te koppelen. Zo bestaat de opbouw van de stroomprijs uit 1/3 levering (waar het prijsvoordeel te behalen is), 1/3 belasting en 1/3 transport. Wieringermeerstroom kan dus pas echt wat op kan leveren voor de gemeenschap als de stroom 'achter de meter' geleverd kan worden in plaats van de huidige wijze 'voor de meter'. Momenteel is een aantal partijen, waaronder de Windvogel, bezig met de ontwikkeling van dergelijke zelflevering business modellen, maar dit lijkt vooralsnog lastig realiseerbaar.

Berenschot

In de huidige vorm zal de optie Polderstroom naar alle waarschijnlijkheid een kleine bijdrage leveren aan het maatschappelijk rendement voor de gemeenschap in Wieringermeer. Voor zover het mogelijk is om gemakkelijk bij bestaande initiatieven aan te sluiten, kan dit worden meegenomen.

Bronnen

Documenten

- Aitken, M. (2010). Why we still don't understand the social aspects of wind power: A critique of key assumptions within the literature, *Energy Policy*, 38, 1834-1841. Agentschap NL (2010). Bindende energie: Complexe besluitvorming bij windenergieprojecten.
- Agentschap NL (2010). Voor een duurzame groene polder.
- Agentschap NL (2011). Participatielab Windplan Wieringermeer: Een samenvatting.
- Beekman (2003). Compensatie als middel tegen nimby-verzet bij de plaatsing van windturbines.
- Burgervlotbrug Beheer (2009). Informatiememorandum.
- CBS (2009). Windex op basis van productiedata van het CBS afgeleid uit registratie van Certio.
- Europees Parlement en de Raad (2009). Richtlijn 2009/28/EG ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen, *Publicatieblad van de Europese Unie*, 140, 16-62.
- Gemeente Noordoostpolder & Westermeerwind B.V. (2010). Overeenkomst betreffende participaties.
- Graham, J.B., Stephenson, J.R., & Smith, I.J. (2009). Public perceptions of wind energy developments: Case studies from New Zealand, *Energy Policy*, 37 (9), 3348-3357.
- Jolivet, E., & Heiskanen, E. (2010). Blowing against the wind: An exploratory application of actor network theory tot the analysis of local controversies and participation processes in wind energy, *Energy Policy*, 38, 6746-6754.
- Platform Duurzaam Friesland (2010), Aanbod 600.
- Provincie Flevoland (2008). Beleidsregel Windmolens 2008.
- Rijksoverheid (2007). Nieuwe energie voor het klimaat: Werkprogramma schoon en zuinig.
- Rijksoverheid (2008). Nationaal plan van aanpak windenergie.
- Rijksoverheid (2008). Vrijstellingsregeling Wft.
- Rijksoverheid (2010). Nationaal actieplan voor energie uit hernieuwbare bronnen: Richtlijn 2009/28/EG.
- Ruimtelijk Planbureau (2003). Energie is ruimte.
- SenterNovem (2009). Participatie in windenergie projecten
- Structuurvisie Windplan Wieringermeer (2011). versie 18 januari 2011.

- Szarka, J. (2006). Wind power, policy learning and paradigm change, *Energy Policy*, 34, 3041-3048.
- Szarka, J. (2007). *Wind Power in Europe: Politics, Business and Society*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Wolsink, M. (2007). Planning of renewables schemes: Deliberative and fair decision-making on landscape issues instead of reproachful accusations of non-cooperation, *Energy Policy*, 35, 2692-2704.
- Wüstenhagen, R., Wolsink, M., & Bürer, M.J. (2007). Social acceptance of renewable energy innovation: An introduction to the concept, *Energy Policy*, 35, 2683-2691.

Berenschot

Internet

- www.dnb.nl
- www.deltawind.nl
- www.duurzameenergie.org
- www.ecowind.nl
- www.emmeloord.nl
- www.enercoop.nl
- www.findmeat.org/windmolens
- www.energieportal.nl
- www.ens.dk
- www.kennermerwind.nl
- www.kerkrade.nl
- www.meewind.nl
- www.noordenwind.org
- www.tsjom.nl
- www.wfr-wind.nl
- www.windenergie.nl
- www.windparknoordoostpolder.nl
- www.windparknoordoostpolder.nl/
- www.windunie.nl
- www.windvogel.nl
- www.zeeuwind.nl